№ 27 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏԻ 8 **1890** ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՄԱՐՏԻ 8 № 27

ՏԱՍՆ ԵՒ ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի, կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 7 կօպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են մշակի խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ. Редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր բառին 2 կօպէկ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ընտանեկան կեանք և բարեգործութիւն.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մեր նոր գրողները. Նամակ խմբագրին. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պարլամենտ Հնկաստանում. Բիսմարկի հրաժարականը. Արտաքին լուրեր.—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ԲՕՐՍԱ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Ֆիլօքսերա.

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԿԵԱՆՔ ԵՒ ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

—

Փոքր ի շատէ դիտող աչք պէտք է ունենայ՝ նկատելու համար այն տարօրինակ երեւոյթը, որ անընդհատ կերպով տեղի է ունենում մեզանում. գալիս է մեզ մօտ մի որ և է աշխարհահռչակ ջութակ-ածող, մի յայտնի երգիչ, մի արտակարգ պիանօ-ածող, կամ ամբողջ Եւրօպայում յայտնի մի երգչուհի,—և մեր թատրօնը գրեթէ դատարկ է մնում. իսկ մեր տեղական սիրողների ոյժերով կազմված, որ և է բարեգործական նպատակով տրվող ողորմելի կօնցերտ՝ այնքան մեծ բազմութիւն է գրաւում դէպի թատրօն, որ թատրօնական դահլիճում ասեղ գցելու տեղ չէ լինում...

Ինչո՞վ բացատրել այդ տեսակ տարօրինակ երեւոյթ. մի կօնցերտ, որը կարող է մեզ ճշմարիտ գեղարուեստական վայելչութիւն տալ, կարող է կրթել մեր գեղարուեստական ճաշակը,—գրաւում է լսողների մի շատ աննշան բազմութիւն. իսկ մի կօնցերտ, որին մասնակցում են անփորձ սիրողներ, դէպի որոնց կարելի է միայն ներողամտութեամբ վերաբերվել,—կարողանում է միշտ գրաւել լսողների ահագին բազմութիւն....

Բացատրել այդ երեւոյթը կարելի է միայն հետեւեալ կերպով.

Նախ՝ սիրողների կօնցերտների տոմսակները միշտ բռնի, արուեստական կերպով են բաժանվում քաղաքի մէջ, ուրեմն դա ցոյց է տալիս որ մեր հասարակութիւնը իր սեփական կամքով չէր գնայ կօնցերտ, եթէ այդ գնալը ստիպողական չը լինէր, մանաւանդ երբ տոմսակ ստացողը քաղաքում մի բարձր դիրք ունեցող անձնաւորութիւն է:

Երկրորդ՝ մեր հասարակութիւնը, որը այնպէս էլ առանձին սէր չունի դէպի գեղարուեստական կրթիչ զուարճութիւնները, ստիպված է այնքան շատ փող ծախսել բարեգործական նպատակներով տրվող այլ և այլ անհամ, գեղարուեստական արժանաւորութիւնից զուրկ անթիւ, անհամար կօնցերտների վրա, որ մեր ընտանիքներում այլ ևս նիւթական միջոց չէ մնում Եւրօպայից եկող արտակարգ, հռչակաւոր արտիստների կօնցերտները յաճախելու համար:

Բայց ընդունենք որ բարեգործական նպատակներով տրվող և տեղական անփորձ ոյժերից կազմվող, անհամ կօնցերտների ղեկավարները հրաժարվել են բռնի, ստիպողական կերպով տոմսակներ տարածելու իրանց սովորութիւնից,—մի՞թէ կարծում էք որ մեր հասարակութիւնը այն ժամանակ կը յաճախէր Եւրօպայից մեզ մօտ եկող ճշմարիտ հռչակաւոր արտիստներին, որոնց երգը կամ ածելը լսելով կարելի է բան սովորել, կարելի է ճշմարիտ գեղարուեստական նուրբ ճաշակ զարգացնել ու կրթել, կարելի է կատարելագործվել ու վայելել ճշմարիտ գեղարուեստական վայելչութիւն.... Չենք կարծում:

Թէև այժմ մեր իւրաքանչիւր ընտանիքում աղջիկներ և երիտասարդներ (մանաւանդ աղջիկները), ածում են երաժշտական ամեն տեսակ գործիքների վրա, երգում են,—բայց այդ բոլորը կատարվում է նախ մ օ դ ա յ ի համար, որպէս զի մարդիկ ասեն թէ ծնողները լաւ կրթութիւն են տալիս իրանց զաւակներին, և ապա դրա համար, որ աղջիկը կատարելապէս կրթված երեւալով, աւելի հեշտութեամբ կարողանայ որսալ փեսացուին: Բայց ճշմարիտ, ամբողջ սրտով, անկեղծ կերպով գեղարուեստի զարգացման գործին նուիրվելու մասին՝ այստեղ խօսք անգամ չէ կարող լինել: Այլապէս իւրաքանչիւր հայ երիտասարդ կամ իւրաքանչիւր հայ աղջիկ, որը ածում կամ երգում է, առիթ չէր բաց թողնի գնալ աշխարհահռչակ ջութակ-ածողին, պիանիստին կամ երգչուհուն լսելու՝ նրանցից օրինակ վերցնելու, իր սեփական ձիրքերը կատարելագործելու համար:

Բայց այդ բոլոր ածելն էլ, երգելն էլ,—բոլորն էլ սուտ է, շինծու է, կեղծաւորութիւն է և ուրիշ ոչինչ: Չը կայ անկեղծ ցանկութիւն ճշմարիտ կատարելագործվելու գեղարուեստի մէջ, այլ այդ գործումն էլ, ինչպէս մեր ամեն բանում, գլխաւոր դերը խաղում է՝ արտաքուստ կերպով փայլելու ցանկութիւնը, դատարկ ցուցամոլութիւնը...

Եթէ մեր ընտանիքների նիւթական միջոցները չը սպառվէին էլ անհամ, աննպատակ, ոչինչ գեղարուեստական վայելչութիւն չը ներկայացնող, տեղական սիրողների տկար ոյժերից կազմվող, այլ և այլ բարեգործական նպատակներով տրվող կօնցերտների վրա,—այն ժամանակն էլ հայ ընտանիքը չէր գնայ մի որ և է աշխարհահռչակ արտիստի ածելը կամ երգելը լսելու համար:

Հայը դեռ ևս չէ զգում ճշմարիտ, անհրաժեշտ պահանջ՝ բուն գեղարուեստական, կրթիչ, քաղաքակրթական վայելչութիւնների մէջ: Հայ ընտանիքը դեռ ևս չունի բուն կ ո ւ լ տ ո ւ ր ա կ ա ն զուարճութիւնների որ և է պահանջ. Նրա պահանջները, նրա զուարճութիւններն ու վայելչութիւնները դեռ ևս շատ կոպիտ, ստոր, եթէ աւելի չասենք՝ սկզբնական են.....

Հայի կ ո ւ լ տ ո ւ ր ա կ ա ն, քաղաքակրթական բոլոր պահանջները միայն սրանք են. որքան կարելի է շատ փող աշխատել, որպէս զի պսակվի, կին և երեխաներ ունենայ, տուն պահէ, ձուկ ճաշ վայելէ, շատ ծառաներ պահէ, երեկոյեան թուղթ խաղայ և իր կնոջ ու աղջկան լաւ հագցնէ, որպէս զի նրանք կարողանան փողոցում ման գալ, իսկ որդուն այնքան կրթութիւն տայ, որ նա կարողանայ չ ի ն օ վ ն ի կ դառնալ....

Ահա դրա մէջն է դեռ ևս ժամանակակից, նոյն իսկ կրթված հայի՝ ամբողջ քաղաքակրթական պահանջը:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԳՐՈՂՆԵՐԸ

—

Հայոց նորագոյն գրականութիւնը բաւական հարուստ է ինքնակոչ գրողներով, գլխաւորապէս անհնորհ և անճաշակ բանաստեղծներով, անընդունակ վիպասաններով և հրապարակագրողներով: Մեր նոր գրողների մեծ մասի ցանկութիւնն է երեւան գալ գլխաւորապէս դրականութեան այդ երեք ճիւղերին պատկանող գրուածներով: Բանաստեղծ, վիպասան, կամ հրապարակագիր դառնալու ձգտումը մի տեսակ վարակիչ ախտ է դարձել շատերի համար. հազիւ կարդալ և գրել իմացողը իր ոյժը նախ և առաջ փորձում է գրականութեան վերոյիշեալ երեք գլխաւոր ճիւղերից մէկի մէջ: Ահա սրանից է առաջանում այն տգեղ երեւոյթը, որ մեր նորածաղիկ գրականութիւնը, մեր մամուլը, մեր լրագիրներն ու ամսագիրները՝ օրից օր աւելի հարստանում են այլ և այլ անմիտ և անճաշակ բանաստեղծական գրուածներով, դատարկ, անհամ վէպերով և հասարակական կեանքի այս կամ այն երեւոյթի հետ ոչ մի կապ չունեցող հրապարակագրական յօդուածներով: Մեր այդ տեսակ գրողները, որոնց միակ ցանկութիւնն է տեսնել իրանց անունը և ազգանունը տպագրութեան մէջ փայլելիս, ամենեւին չեն մտածում, որ հեղինակ, բանաստեղծ, կամ հրապարակագիր լինելու համար հարկաւոր է ունենալ առանձին ձիրք, առանձին ընդունակութիւն, բազմակողմանի ուսում և հիմնաւոր պատրաստութիւն: Եւ եթէ մեր այս կամ այն պարբերական հրատարակութիւնը մերժում է այդ ինքնահաւան հեղինակներին՝ զետեղել նրանց գրուածները իր էջերում,—այն ժամանակ հեղինակը անմիջապէս հրատարակում է իր հրաշալի ստեղծագործութիւնները առանձին գրքով և մեծ թւով տարածում ընթերցող հասարակութեան մէջ: Յաճախ է պատահում կարդալ այնպիսի անհամ և անբովանդակ վիպական գրուածներ, որոնք փչացնելով ընթերցողների ճաշակը, մտցնում են նրանց մէջ վնասակար և ճեզուիտական գաղափարներ: Նոյնը կարելի է ասել և մեր ինքնակոչ բանաստեղծներից և հրապարակագրողներից շատերի մասին: Ամենահասարակ հարցն անգամ լուծելու ընդունակութիւն չունեցողը վերցնում է գրիչը և շատ անգամ նոյն իսկ անձնական հաշիւներից դրդված՝ գրում է այս կամ այն դժուարին հասարակական խնդրի մասին երկար ու բարակ յօդուածներ: Եւ զարմանալին այն է, որ այդ տեսակ գրուածները դարձեալ տեղ են գրա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՖԻԼՕՔՍԵՐԱ

ԵՒ ՆՐԱ ՏԱՐԱԾՄԱՆ ԱՌԱՋՆ ԱՌՆԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑԸ

—

Մեր տեղական ռուս մամուլը անցեալ տարվայ ամառուայ սկզբից սաստիկ կերպով յարուցել է ֆիլօքսերայի խնդիրը, որը երեւացել է Քութայիսի նահանգում, վարակել ամբողջ Շարօպանի գաւառի 1/3 մասը, Քութայիսի գաւառի մի մասը և այլն.—ֆիլօքսերան գտնված է Թիֆլիսի նահանգի Գօրու գաւառից 15—20 վերստ հեռաւորութեան վրա, Պերեվլիսի գիւղում:

Հայ մամուլը այդ խնդրին աւելի պակաս ուշադրութիւն դարձրեց, չը նայած նրան, որ այդ շատ մեծ խնդիր է և որի անուշադիր թողնելը կարող է հասցնել սարսափելի հետեւանքների: Խնդիրը, բացի այն որ վերաբերում է ամբողջ Կովկասի արդիւնաբերութեանը և նրա ժողովուրդների բարեկեցութեանը, մասնաւորապէս վերաբերում է և հայ գիւղացուն, մեր գինեգործութեան, Երևանի, Թիֆլիսի, Գանձակի, Բագուի նահանգների շատ մասերի համարեա բացառիկ արդիւնաբերութեան:

Մեր նպատակն է այս յօդուածով մի գաղափար տալ ֆիլօքսերայի սաստիկ աւերիչ ազդեցութեան մասին առհասարակ և անցնել նրա առաջն առնելու մի քանի միջոցներին, որոնք, մեր կարծիքով, կարող են բոլորովին ազատել Երևանի և Բագուի նահանգները ֆիլօքսերայի աւերումից, իսկ մնացածները եթէ ոչ բոլորովին ազատել աւերումից, գոնէ շատ երկար ժամանակով յետաձգել նրան:

Ինչ բան է ֆիլօքսերան:

20—30 տարի առաջ Ֆրանսիայի և ուրիշ եւրօպական երկիրների վազերը սկսեցին դեղնել, չորանալ, առանց մի յայտնի պատճառի: Մինչև այդ ժամանակ յայտնի հիւանդութիւնները, որոնց թւում և «չօռ» (oïdium) անուանվողը *) ոչնչացնում էին միայն վազի տերևները, նոր ճիւղերը և պտուղները, բայց աշնանը տերևները թափվելուն պէս, իրանք ևս ոչնչանում էին մինչև միւս տարի, իսկ շատ անգամ բոլորովին: Յաճախ է պատահել, որ մի յայտնի տարվայ «չօռ» տուած այգին հետեւեալ տարին բոլորովին առողջ է եղել, մինչդեռ այս նոր հիւանդութիւնը—ֆիլօքսերան, կպչում է վազի արմատներին, տարուց տարի աւելի և աւելի ծծում արմատների հիւթը, նուաղացնում և վերջը չորացնում է ամբողջ վազը:—Նախ արմատները սկսում են ուռչել և փտել, իսկ կամաց-կամաց, մի քանի տարուց յետոյ, երբ բոլոր արմատները ոչնչանալու վրա են, վազը թուլանում է, դադարում է տերևներ և ճիւղեր արձակելուց և մեռնում, չորանում է:

«Չօռ» և ուրիշ մեզ յայտնի հիւանդութիւնները, որոնք վարակում են վազի արտաքին մասերը, կարելի է շատ հեշտ միջոցներով բժշկել, իսկ ֆիլօքսերայով հիւանդացած վազը համարեա անբուժելի է. մի քանի եղած միջոցներն էլ այնքան թանգ են, որ անկարելի են դարձնում մասնաւոր մարդկանց, հողատէրերին ձեռք մեկնել նրանց:

Մենք կարծում ենք, ամենքին հետաքրքրական կը լինի իմանալ այդ սարսափելի հիւանդութեան պատճառը, այսինքն թէ ինչից է առաջանում նա: Երկար հետազօտութիւններից յետոյ, 1868 թւին, գիտնականները գտան, որ այդ հիւանդութիւնը առաջանում է շատ մանր որդերից, որոնք նստած են լինում վարակված վազի արմատների վրա, և որոնք ծծում, ապրում են նրա հիւթով:—Որդնի մեծութիւնը կարելի է համեմատել խաշխաշի հատիկի հետ. հասարակ աչքով դժուար է նկատվում, շատ անգամ հէնց այն պատճառով, որ նա լինում է իրան ապրուստ տուող արմատի գոյնի: Նրան լաւ տեսնելու համար հարկաւոր է նրա վրա նայել խոշորացոյց ապակիով (չուշով). Ձեր աչքին կերեւայ լիմօնի տերևների վրա եղող մանր դեղին որդերի նման մի միջատ: Նրա գլխի կողմը լայն է, քանի գնում է դէպի ետևը այնքան սրանում է և ստանում է նշի ձև: Տարվայ եղանակին և իրան սնունդ տուող արմատի գոյնին համեմատ այդ ոջիլանման որդը փոխում է իր գոյնը: Երբ նա ապրում է դեղնագոյն նոր ծիլերի վրա, գարնանը կամ ամառվայ սկզբում, նա լինում է թափանցիկ—դեղին գոյնի, քիչ կանաչագոյն, քանի ամիսները մօտենում են աշնանը՝ նա աւելի խոր և հին արմատների վրա է լինում և ստանում է նրանց թուխ-մոխրագոյն տեսքը: 3 զոյգ ոտներ ունի, երկու բեխեր, երկու մեխակագոյն մեծ աչքեր, իսկ բերանի փոխարէն մի. երկար, բարդ և ուժեղ կնճիթ, որով ծծում է բոյսի հիւթը և որով հէնց զանազանվում է արտաքին տեսքով վերև յիշած լիմօնի որդից: Եթէ լաւ դիտելու լինենք, կը տեսնենք, որ նա շարժվում է, թէպէտ շատ դանդաղ: Այդ վնասակար միջատը շատ արագ է բազմանում. գարնան տաքերը սկսվելուն պէս, որդը սկսում է ձու ածել (առանց նախօրէն զուգաւորվելու) թւով 30—60. ձուն համարեա 2 անգամ աւելի փոքր է լինում իրանից—ֆիլօքսերայից (ձուն լինում է դեղին, թափանցիկ, յետոյ մոխրագոյն). 8—10 օրից յետոյ այդ ձուերից մանր պարենաւոր որդեր են դուրս գալիս, արտաքին կողմից շատ նման իրանց մօրը, բայց փոքր. նա, իր արագաշարժութեան շնորհով, իսկոյն իր համար յարմար տեղ է գտնում արմատի վրա և կպչում: 20 օրվայ մէջ նա երեք կաշի է փոխում և դառնում է բոլորովին հասունացած ֆիլօքսերա, ուրեմն և ընդունակ ինքն ևս ձու ածելու, կրկնում ենք, առանց նախապէս զուգաւորվելու. չունի արու..... Այսպիսով այս նոր միջատն էլ 30—60 ձու է ածում և պատրաստում ապագայ սերունդ.... Այժմ ուրեմն ձու են ածում 30—60 առաջին մայրը և նրա 30—60 ձագերը, որոնցից իւրաքանչիւրից 30—60-ական նոր ձագեր են դուրս գալիս և այլն, ձու ածում ու բազմանում: Որպէս զի պարզ գաղափար կազմենք ֆիլօքսերայի բազմանալու արագութեան մասին, հարկաւոր է յիշել, որ մի ամսվայ մէջ մէկ որդը

*) Երևանեան նահանգում այդ հիւանդութիւնը կոչվում է «չօռ», թէ հայերէն և թէ թուրքերէն, Բագուի նահանգում—«թօզ», վրացերէն—«նացարի»:

նում մեր մի յայտնի կարգին պատկանող մամուլի օրգաններում:

Այդպիսի գրուածներից առաջացած վնասները բազմակողմանի են. նրանք փչացնելով ընթերցողների ճաշակը, մտցնում են նրանց մէջ վնասակար գաղափարներ:

Այդ տեսակ գրողներին կարելի է միայն մի խորհուրդ տալ. փոխանակ անճաշակ բանաստեղծութիւններ, անհամ վէպեր և անմիտ յօդուածներ գրելու, թող բաւականանան հասարակ նամակագրի, կամ նոյն իսկ լրատուի համեստ պաշտօնով:

Գ. Գ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

—

Թիֆլիս, մարտի 7-ին

Ձեր լրագրի № 23-ում, «Թիֆլիսի արհեստաւորների գլխաւորի ընտրութիւնը» խորագրով յօդուածում յօդուածագիր պարոնը, անխիղճ կերպով յարձակվում է մեր ինամեայ պաշտօնավարութեան վրա, իբրև արհեստաւորների վարչութեան աւագի վրա: Յօդուածագրի ասելով, որպէս թէ մենք շատ ծերացած և ոյժից ընկած թոյլ մարդ լինելով, արհեստաւորների բազմակողմանի պահանջներին բաւականութիւն չենք կարողանում տալ, և այս իսկ պատճառով, վարչութեան մէջ ծառայողները, իբր թէ օգուտ քաղելով մեր ծերութիւնից և թուլութիւնից, վարչութեան մէջ մտնող գումարների հետ վարվում են կամայական կերպով: Սա այնպիսի մի զրպարտութիւն է, որին մենք երբէք չէինք պատասխանի, եթէ մեր հասարակութիւնը ամեն մի գրուածը հաւատ ընծայի մի զրպարտութիւն է, որին մենք երբէք չէինք պատասխանի, եթէ մեր հասարակութիւնը ամեն մի գրուածը հալած իւղի տեղ չընդունէր: Մեր արհեստաւորների վարչութեան մէջ ներս մտած գումարների հետ ոչ ոք մինչև այժմ կամայական կերպով չէ վարվել, և չէին էլ կարող վարվել, քանի որ ել և մուտք ժապաւինեալ մատեանում յետին կոպէկն անգամ գրվել և գրվում է: Բայց ախալցխացի պ. Կարապետ Սերովբեանցին փառաբանող յօդուածագիրը մի խողութիւն մոռացել է գրել, որ մենք ստիպված ենք մերկացնելու: Ցիշեալ պ. Սերովբեանց, ամեն ընտրութիւնների ժամանակ աշխատում է որ արհեստաւորների վարչութեան գլխաւոր ընտրվի, բայց իր ցանկալի նպատակին չէ կարողանում հասնել, որովհետև ընտրող արհեստաւորները նրան էլ, ինձ էլ շատ լաւ են ճանաչում: Յօդուածում ասված է, որ պ. Սերովբեանց մի ժամանակ եղել է ոսկերիչ-արհեստաւորների գլխաւոր: Այդ լուրը բոլորովին սխալ է. պ. Սերովբեանց ոսկերիչ-արհեստաւորների գլխաւորի հիւանդութեան պատճառով առժամանակ կատարում էր նրա պաշտօնը, բայց անարժան գտնվելով այդ պաշտօնին, պ ր օ տ օ կ օ լ ի զօրութեամբ 1884 թւին նոյեմբերի 22-ին արձակվեց այդ պաշտօնից: Ասված է նոյնպէս, որ վերջին ընտրութիւններին պ. Սերովբեանց միացել է կանդիդատ պ. Նաումէնկօի: Բայց արհեստաւորների ո ւ ս տ ա վ ի 315 յօդուածի զօրութեամբ, եթէ արհեստաւորների գլխաւորը հիւանդանում է, նրա պաշտօնը կատարում է առաջին ո ւ ս տ ա բ ա շ ի ն, որը բոլոր ուստաբաշիներից շատ ժամանակ է ծառայած լինում: Այս տարվայ ընտրութիւններին պ. Սերովբեանց աշխատել է, որ իրան անպատճառ աւագ ընտրեն, նա մինչև անգամ դիմել էր մի հիւպատոսի աջակցութեան, որպէս զի իր հպատակ արհեստաւորներին պատուիրէ, որ պ. Սերովբեանցին ընտրեն: Բացի սրանից, նոյն իսկ ընտրութեան միջոցին, վարչութեան շինութեան ստորին յարկի նկուղներում շատերը առատօրէն ձրի գինի և օղի էին խմում, որոնցից շատերը ընտրութեան միջոցին ոտքի վրա կանգնելու կարողութիւն չունէին: Այս բնչ համելուկ էր և ում հաշւով:

Արհեստաւորների աւագ՝ Նաումէնկօ

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

Մեզ ուղարկված է հետևեալ նկատողութիւնը. «Անցեալ տարի սեպտեմբերից, Թիֆլիսի Խարբուխ թաղի սուրբ Սարգիս եկեղեցու գաւթում բացվեց Քամոյենց եկեղեցու հաշւով միդասեան օրիորդաց հայոց ուսումնարան: Մանել ցանկացող աշակերտուհիների թիւը այնքան մեծ էր, որ տեղ չը լինելու պատճառով մայրերից շատերը ստիպված էին իրանց աղջիկներին յետ տանել: Ուսումնարանի բացման օրից անցնում է մի երկու ամիս և աշակերտուհիների ծնողներին յայտնվում է մի նոր կարգադրութիւն՝ որ թէպէտ ըսկզբից նրանց յայտնված էր թէ ուսումը ձրի կը լինի, բայց այժմ իւրաքանչիւր աշակերտուհին պէտք է ուսման վարձ տայ տարեկան 5 րուբլի, իսկ չը վճարողները ուսումնարանից կարձակվեն: Մի քանի ծնողները վճարեցին պահանջած փողը, բայց աւելի չքաւորները ստիպված էին իրանց աղջիկներին ուսումնարանից հանել: Եթէ ուսումնարանի վարչութիւնը չէ կամենում որ Խարբուխ թաղի չքաւոր ժողովրդի համար բացված ուսումնարանը փակվի, մի տարի գոյութիւն ունենալուց յետոյ, թող այդ տեսակ պահանջ չանի աշակերտուհիների ծնողներից, որովհետև ծնողները արդէն վճռել են, որ եթէ այս տարի էլ իրանցից ուսման վարձ պահանջվի, նրանք պէտք է իրանց աղջիկներին հանեն ուսումնարանից, անկարող լինելով վճարել նրանց ուսման վարձը:»

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում է մի պարոն. «Օրերումս ձեռքս անցաւ Խաչատուր Աբովեանցի խսկական ձեռագիրը՝ գրաբար լեզւով գրած բանաստեղծութիւնների մի տետրակ: Գրուածքը գեղարուեստական տեսակէտից գուցէ և առանձին ուշադրութեան արժանի չէ, բայց կարող է նշանակութիւն ունենալ Աբովեանցի կենսագրութեան և անձնաւորութեան վերաբերմամբ:»

—

ԴԵՐԲԷՆՏԻՑ մեզ գրում են. «փետրվարի 7-ին ուսուցչական խումբը, մասնակցութեամբ օր. օր. Յովհաննիսեանների և օր. Մակարեանցի՝ տուեց մի մանկական երեկոյ, յօգուտ ուսումնարանի: Երեկոն շատ ուրախ անցաւ և ժողովուրդը սաստիկ հաւանեց երգեցողութիւնը և կենդանի պատկերները: Բոլոր տոմսակները վաճառվել էին: Անտրակտներում նուագում էր զինուորական երաժշտութիւնը:»

—

ԴԵՐԲԷՆՏԻՑ մեզ գրում են. «Թղթախաղը այստեղ սաստիկ տարածված է: Ցաւալին այն է, որ ինտելլիգենտ կոչվածները աւելի էլ եռանդով են պարապում թղթախաղով, և այդպիսով վատ օրինակ են ցոյց տալիս տգէտ դասակարգին:»

—

ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Քաղաքագլուխ պ. Մինաս Պալաքանեան, որն այժմ քաղաքային գործերի համար Պետերբուրգումն է գտնվում, հեռագրում է մեզ, որ կառավարութիւնը թոյլ է տուել Նոր-նախիջևանցիներին կառուցանել իրանց քաղաքում՝ Եկատերինէ II-ի արձանը:»

—

ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են, որ փետրվարի վերջերում եղանակները այդ քաղաքում կրկին վատացել էին. անդադար տեղում էր անձրև, և մառախուղը պատել էր քաղաքի չորս կողմը:

—

ՌՕՍՏՕՎԻՑ մեզ գրում են. «Ընթերցողներին յայտնի է, որ փետրվարի 15-ից մինչև նոյն ամսի 20-ը Տագանրոգի նահանգական դատարանը քննում էր Ռօստով քաղաքում յայտնի Մակսիմէնկօի և Բէզնիկօվի գործը: Տիկին Մակսիմէնկօ մեղադրվում էր թէ իր սիրեկանի, Բէզնիկօվի օգնութեամբ թունաւորել էր իր մարդուն: Տիկինը յայտնի հարուստ Դուբրօվինի աղջիկն է: Նա երկու փաստաբաններ ունէր, որոնցից մինը, յայտնի Պլէվակօ, դատարանում երկու աղդու և մին միւսից գեղեցիկ ճառեր արտասանեց: Տիկին Մակսիմէնկօին և երիտասարդ Բէզնիկօվին դատարան արդարացրեց: Երդուեալներից ե օ թ հոգի հայեր էին:»

—

ՍԱՐԻՂԱՄԻՇԻՑ մեզ գրում են, որ փետրվարի 20-ին, անտառապետ պ. Ս. Տէր-Սարգսեանցի նախագահութեամբ, Սարիղամիշի հայոց դպրոցի դահլիճում, կայացաւ ժողով նոր կառուցանելի եկեղեցու վերաբերմամբ: Ժողովում եկեղեցու շինութեան համար հանգանակվեց մօտ 2,000 րուբլի:

—

«Одесскія Новости» լրագիրը հաղորդում է, որ Եկատերինօսլավ քաղաքի «Իգական կրթութեան խնամատար ընկերութիւնը» վճռել է մտցնել իր իգական դպրոցի աշակերտուհիների համար խոհարարութեան դասերը:

—

«Медицинск. Бесѣда» բժշկական շաբաթաթերթը լսել է, որ դիտաւորութիւն կայ մտցնել Սիբիրի բոլոր հոգևոր դպրոցներում բժշկականութեան տարրական սկզբունքների դասաւանդութիւնը:

—

ՎԱՐՇԱՎԱՅՈՒՄ հիմնվում է մի նոր ընկերութիւն, որը կրում է «Առողջապահական բարեգործական ընկերութիւն» անունը: Ընկերութեան նպատակն է հայթայթել հիւանդանոցներից դուրս եկած, առողջացող աղքատ անձանց՝ նոր լուացք և հագուստներ, մի և նոյն ժամանակ ոչնչացնելով այն հին լուացքն ու զգեստները, որ հիւանդները կրում էին հիւանդանոց մտնելու ժամանակ:

—

Մայիսի 15-ից կը բացվի ԿԱԶԱՆՈՒՄ և կը շարունակվի մինչև սեպտեմբերի 15-ը «Ուսումնական-արդիւնագործական» ցուցահանդէս՝ Վօլգայի և Կամայի երկիրների և առհասարակ արևելեան Ռուսաստանի արդիւնքների: Ցուցահանդէսը գտնվելու է Նորին Կայսերական Բարձրութեան Թագաժառանգ Ցեսարեվիչի հովանաւորութեան տակ: Ցուցահանդէսի նպատակն է՝ ծանօթացնել հասարակութիւնը արևելեան Ռուսաստանի մտաւոր և անտեսական վիճակի հետ: Ցուցահանդէսը բաղկացած կը լինի 12 բաժիններից. 1) Ուսումնական (պատմական-էթնօգրաֆիական, հնագիտական-անտրօպօլօգիական, զօօլօգիական, բօտանիական, գէօլօգիական), 2) Գործարանական, 3) Արհեստաւորական, 4) Տնայնագործական, 5) Գիւղատնտեսական (մրգեր, ծաղիկներ և բանջարեղէններ), 6) Սիբիրի բաժինը, 7) Ասիայի և Կովկասի բաժինները, 8) Բժշկական-սանիտարական, 9) Դպրոցական, 10) Գեղարուեստական, 11) Տըպարանական (ֆօտօգրաֆիայի բաժնով) և 12) Ներմուծվող ապրանքների բաժինը: Հանդէս դըրվելի առարկաները պէտք է հասցնել ցուցահանդէսին մինչև 1-ը մայիսի: Տեղեկութիւնների համար պէտք է դիմել ցուցահանդէսի մասնաժողովի նախագահ, կազանի քաղաքագլուխ պ. Ս. Վ. Դիաչէնկօին:

—

ԲԱԳՈՒԻՑ մեզ գրում են. «Այլ և այլ վարակիչ հիւանդութիւններին առաջն առնելու համար հարկաւոր է մաքուր պահել քաղաքը, այն ինչ Բագուն բաւական անմաքուր կերպով է պահվում: Բացի մի քանի գլխաւոր փողոցներից, մնացած փողոցներն ու գաւիթները սաստիկ կեղտոտ են: Երբ մի փողոցով անցնում էք, տեսնում էք մի վիրաւորված, քոսոտ շուն թաւալվում է հողի մէջ, փոքր ինչ հեռու էք գնում,—և ահա ձեր աչքերին ներկայանում են հետևեալ տեսարանները. մի տեղ սատկած կատու է ընկած, մի ուրիշ տեղ սատկած հաւ.... Ահա բացվում է հայաթի դուռը և մի պառաւ կին, աղբով լի թաքախը գլխին դրած, դուրս է գալիս փողոց և ուղիղ փողոցի մէջտեղ շպրտում է ամբողջ աղբը: Մարդըս Բագուի փողոցներով անցնելով կամ աղքատոցների նման տների հայաթները մտնելով, ամ-

---

կարող է մի քանի միլիոններ դառնալ. ուրեմն բաւական է, որ մի այգիում գարնանը մի քանի ֆիլօկսերա լինի, որ հետևեալ տարին նրանք բազմանան մինչև տասեակ միլիոններ:

Վերև ասեցինք, որ նա փոքր ժամանակը սաստիկ արագաշարժ է. երբ մի արմատի հիւթը արդէն ծծում վերջացնում է, խսկոյն վազում է դէպի միւսը. այսպէս փոխոխելով, ծծում է բոլոր հաղարաւոր արմատների հիւթը, և նրանց փտեցնում, իսկ վազը չորացնում: Մի վազը չորացնելուց յետոյ թողնում է և հեռանում դէպի միւսը, այդ էլ քիչ ժամանակից յետոյ չորացնելով, անցնում է դէպի մի ուրիշը, աւելի հեռու, քան նախկին չորացած վազը, և այդպիսով մի քանի տարուց յետոյ, մօտաւորապէս 2—3, այգու մէջ չորացած վազերի մի կենտրոն է բացվում: Հետաքրքրական է այդ կենտրոնի ձևը.—առաջին վազը բոլորովին չոր է, քանի հեռու են տարածվում չորս կողմից էլ, վազերը աւելի բարձր են և կանաչ, որովհետև աւելի նոր են վարակված և քիչ են փչացած. բարձրանում է կենտրոնից ամֆիթէատրօն կազմելով կարծես մի թաղ.... այս կենտրոնը կամաց-կամաց մեծանում է և բռնում ամբողջ այգին. 4—5 տարուց յետոյ ամբողջ այգիում երևում են չորացած վազերի միայն բները (քեօթուկները), առանց տերևի և փտած արմատներով....

Ինչպէս ֆիլօկսերան մէկ վազից անցնում է միւսին, այնպէս էլ մի այգին չորացնելուց յետոյ նա անցնում է միւս այգին և շարունակում իր աւերիչ դերը. այսպիսով վարակում է բաւական կարճ ժամանակամիջոցում մեծ տարածութիւններ:

Այդ փոքր և սարսափելի միջատը անցնում է մի վազից միւսին հողի վրայով կամ տակով, և երկիրը ինչքան շատ ճաքեր է ունենում, այնքան ֆիլօկսերայի տարածման գործը հեշտանում է: Նկատված է մի ուրիշ բան, այն է, որ աւազի միջով ֆիլօկսերան շատ դժուարութեամբ է անցնում և շատ անգամ աւազոտ տեղերում չէ կարողանում ապրել:

Վերև յիշեցինք, որ 20 օրվայ մէջ այդ միջատը 3 կաշի է փոխում, բայց երեք կաշի փոխելով չեն բաւականանում բոլորը, նրանցից մի քանիսը լաւ, առատ կերակրի շնորհիւ, 4-րդ անգամն էլ կաշին փոխում են թէ չէ՝ դուրս են գալիս թևերի նշոյլներով, և կամաց-կամաց զարգանալով, փոխվում և դառնում են թ և ա ւ ո ր միջատներ: Սրանք բարձրանում են հողից դուրս և քամին սրանց քշում է շատ երկար տարածութիւն, նայելով քամու արագութեան: Երբ այդ թևաւորված միջատը նստում է ուրիշ վազի վրա, կրկին առանց նախապէս զուգաւորվելու 3 կամ 4 ձու է ածում, որոնց մի մասը մեծ-մեծ թուխ-կարմրագոյն է լինում, միւսը մանր, բաց-դեղնագոյն: 8—13 օրվայ ընթացքում դուրս են գալիս մանր ձուերից ա ր ո ւ որդերը, իսկ մեծերից մեծ-մեծ էգերը: Այդ արուները և էգերը աշխարհ են գալիս միայն զուգաւորվելու և ապագայ սերունդ պատրաստելու համար. խսկապէս արուն, զուգաւորվելուց յետոյ, խսկոյն մեռնում է, իսկ էգերը վազի բնի (քեօթուկի) վրա մի ճեղք են գտնում, մտնում մէջը, կեղևի տակին իրանց միակ ձուն ցցում և իրանք էլ մօտը սատկում: Այդ ձուն մընում է ամբողջ ձմեռը առանց զարգանալու, և կոչվում է ձ մ ե ռ վ ա յ ձ ո ւ: Գարնանը այդ ձուից նոր որդեր են դուրս գալիս և իջնում արմատը ծծելու:

Այդ ձմեռվայ ձուն նրանով է վտանգաւոր, որ նա սարսափելի է դարձնում վարակելու ատոխճանը:—Անթև ֆիլօկսերան ձմեռը քնում է և եթէ զանազան պատճառներով նա փչացաւ, այդ ձմեռվայ ձուն չէ թողնում, որ ֆիլօկսերան ոչնչանայ:

Մենք տեսանք, որ ֆիլօկսերան, բացի այն, որ սաստիկ արագ բազմանում է, սաստիկ արագ էլ տարածվում է: 1) Անթև ֆիլօկսերան մի վազից միւսը գնալով, 2) թևաւորը թռչելով մէկից միւսը քամու օգնութեամբ: Մասնաւորելով մեր խօսքը Երևանի նահանգի վերաբերութեամբ, պիտի նկատենք, որ տարածվելու այդ երկու տեսակից ոչ մէկն էլ նրա համար վտանգաւոր չեն, քանի որ ֆիլօկսերայով վարակված կենտրոնները (Քութայիսի նահանգում) շատ հեռու են գտնվում: Երևանի նահանգի համար սարսափելի և վտանգաւոր է մնացած՝ ե ր ր ո ր դ տարածման միջոցը, որի մասին հարկաւոր է առանձին ուշադրութիւն դարձնել. այդ վազերի, վազի մասերի հետ ֆիլօկսերա տեղափոխելու վտանգն է:

Եթէ մի խաղող տուող երկիր միւսից շատ հեռու է գտնվում, կամ բաժանված է միւսից սարերով, ծովով, կամ մինչև անգամ այնպիսի տարածութեամբ, որտեղ խաղող չէ բուսնում, կարող է բոլորովին ազատ մնալ վարակումից, եթէ վերոյիշեալ պատահական միջոցով ֆիլօկսերան չը տեղափոխեն: Երևանի նահանգի գինեգործութեամբ պարապող մասը կարող է, շնորհիւ իր աշխարհագրական դիրքի, բոլորովին ազատ մնալ առաջին երկու տեսակ վարակվելուց էլ, այսինքն թևաւորի և անթև ֆիլօկսերայի անցնելուց:

Երևանեան նահանգի գինեգործական մասը կարող է ամբողջապէս ազատ մնալ, որովհետև հ ի ւ ս ի ս ի ց բարձր, անտառապատ Ղազախի և Բորչալու սարերն են, որոնց վրայով երբէք ոչ մի ֆիլօկսերա չէ կարող անցնել, ա ր և մ տ ե ա ն կողմից՝ Ղարսի և Ալէքսանդրօպօլի գաւառներն են, որտեղից, թէ բարձր սարերի և թէ խաղող չը բուսնելու պատճառով, վտանգ չը կայ, ա ր և ե լ ք ի ց՝ Նոր-Բայազէտի գաւառն է և ուրիշ այնպիսի տեղեր, որտեղ խաղող չէ բուսնում մեծ տարածութեան վրա, մի կողմը թողնելով կրկին բարձր սարերը, հարաւից, Արաքսը և Պարսկաստանի սարերի շղթան է: Ներկայումս վտանգը միայն հիւսիսային կողմից է, որովհետև Իմէրեթում, Քութայիսի նահանգում, յայտնվել է բաւական մեծ տարածութեան վրա ֆիլօկսերա, և արդէն մօտենում է Թիֆլիսի նահանգի Գօրու գաւառին, որը մեզանից դէպի հիւսիս է գտնվում: Այսպիսով Երևանեան նահանգը, շնորհիւ իր աշխարհագրական և կուլտուրական դրութեան, բոլորովին ազատ կարող է

բողջ ժամանակ պէտք է իր քիթը բռնած մանգայ։ Թուրքերի թաղը աւելի էլ անմաքուր է. Թուրքերի տների հայաթները կատարելապէս աղտեղութեան ատրճանի են նման. հրաժարվում եմ գրչով նկարագրել այդ տեղ տիրող կեղտոտութեան չափը.... Եւ երբ ամառվայ տաք եղանակները կը սկսվեն, նոյն իսկ այդ աղբանոցներից կը ծագեն ամեն տեսակ վարակիչ հիւանդութիւններ։ Այդ կեղտոտութիւնները կարող են նպաստաւոր հող ներկայացնել, ուրեմն, և խոլերային վարակման ծնունդ առնելուն։»

—

ԴԵՐԲԵՆՏԻՑ մեզ գրում են. «փետրվարի վերջերում եղանակները մեզանում կրկին փոխվեցան և կրկին սկսվեց ցուրտ և անախորժ եղանակը։»

—

ԴԵՐԲԵՆՏԻՑ հետևեալ նամակն ենք ստացել. «Մեր հասարակութեան խօսակցութեան առարկան է՝ Բարեգործական ընկերութեան տեղւոյ ճիւղի վարչութեան անդամների բռնած ընթացքը. [illegible] 300 [illegible] 30 [illegible] անդամ են գրվել։ Ուրիշ քաղաքներում Բարեգործական ընկերութեան ճիւղերը աշխատում են ժողովրդի սէրը գրաւելու, իսկ Դերբենտում այդ ընկերութիւնը պատճառ է դառնում դժգոհութիւնների և կուսակցական կռիւների։»

—

Կովկասեան նկարիչների պատկերահանդէսը կը փակվի մարտի 15-ին։ Առնված պատկերները կը յանձնվեն իրանց տէրերին մարտի 17-ից սկսած։ Պատկերահանդէսի զուտ արդիւնքը, որը կը բաժանվի պատկերահանդէսում մասնակցող 16 հոգի նկարիչների մէջ, ինչպէս մեզ պատմում են, չատ չատ կը հասնի 1,200 րուբլու։

—

«С. Петерб. Вѣд.» լրագիրը հաղորդում է, որ Պետերբուրգի բժշկական խորհուրդը զբաղված է նոր կանոնադրութիւն մշակելով, որի զօրութեամբ մանկաբարձ կանանց և կին-ֆէլդշէրներին միջոց կը տրվի ֆէլդշէրական պաշտօնները ստանալ։ Այդ նոր պաշտօններում կանայք կը ստանան նոյն ռոճիկը և իրաւունք կունենան նոյն թոշակը ստանալու, ինչ որ ստանում են ֆէլդշէրները։

—

Պետերբուրգի և Մոսկվայի մի քանի վաճառականներ և գործարանատէրեր դիտաւորութիւն ունեն բանալ Պարիզում՝ մի ռուսաց առևտրական տուն, որտեղ կը ծախվեն ռուսաց մանուֆակտուրային և այլ ապրանքներ։

—

«Нов. Обозр.» լրագիրը լսում է, որ օրիորդ Ս. Վ. Արղութեան, որը, ինչպէս յայտնի է, պահում է Թիֆլիսում մի պանսիօն, մի մանկական պարտէզ և մի մանկական գրադարան, օրերումս խնդիրք է ներկայացրել Թիֆլիսի նահանգապետին իր մանկական գրադարանից դարձնել մի էժանագին և ընդհանուր մատչելի ընթերցարան, որը կը պարունակի իր մէջ՝ ռուսաց, ֆրանսիական և տեղական լեզուներով գրքեր։ Ընթերցարանի գրքերից օգտվելու վարձը նշանակվելու է ամսական 20 կոպէկ, իսկ առանձին մուտք 2 կոպէկ։

—

Տիկին Ալմա Ֆօստրեմ, որի Թիֆլիսում տուած երկու կօնցէրտների ժամանակ թատրօնը լի չէր, ահագին աջողութիւն ունեցաւ այժմ Բագւի մէջ։ Դումայի դահլիճը կատարելապէս լի էր, ինչպէս հաղորդում է «Каспій» լրագիրը, և ներկայ գտնվելու ցանկացողներից շատերը տուն դարձան՝ տոմսակ ճարած չը լինելով։ Կօնցէրտին ներկայ գտնված հասարակութիւնը շատ լաւ ընդունեց երգչուհուն և ոգևորված ցոյցեր արեց նրան։

—

Վաղը, ուրբաթ օր, մարտի 9-ին, երեկոյեան $7^1/_2$ ժամին, կայանալու է Կովկասեան կայսերական Գիւղատնտեսական ընկերութեան հերթական ժողովը։ Պարապմունքների առարկաներն են. 1) հերթական գործերը և 2) Վ. Ա. Ստարօսէլսկու զեկուցումը «Ղզլարի շրջանի գինեգործութեան» մասին։ Նիստին կարող են ներկայ գտնվել և կողմնակի մարդիկ։

—

Այսօր, հինգշաբթի օր, կալուածական բանկի թատրօնում տրվելու է վրացերէն՝ մի ներկայացում՝ յօգուտ Թիֆլիսի այգեգործական դպրոցի չքաւոր աշակերտների։ Անկասկած հասարակութիւնը կը չտայի օգնութեան հասնել այդ դպրոցի սաներին, որոնց գործունէութիւնը մեր երկրի գիւղատնտեսական ասպարէզում հաւանականաբար շատ օգտաւէտ կը լինի։

—

Մարտի 10-ին, շաբաթ օր, Թիֆլիսի ժողովարանում լինելու է կօնցէրտ յօգուտ մեր տաղանդաւոր դերասանուհի Ադամեանի։ Հարկաւոր է միթէ աւելացնել որ հասարակութիւնը մեծ համակրութեամբ կը վերաբերվի դէպի տաղանդաւոր՝ բայց հիւանդութեան պատճառով այժմ օգնութեան կարօտ արտիստի օգտին տրվող կօնցէրտը։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՐԼԱՄԷՆՏ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆՈՒՄ

—

Սրանից մի տասն կամ տասն և հինգ տարի առաջ, երբ Անգլիայում գտնվում էին մարդիկ, որոնք այն կարծիքն էին յայտնում, թէ կարելի է Անգլիայի իշխանութեան տակ գտնվող Հնդկաստանում հիմնել տեղական պարլամենտ, շատերը ոչ թէ միայն չէին համակրում այդ մտքին, այլ և ուղղակի ծիծաղում էին այդպիսիների վրա, համարելով այդ միտքը ցնորք, իսկ միտքը յայտնողներին՝ ցնորամիտ։

Բայց ժամանակի հետ միասին, ինչպէս միշտ պատահում է, մի անգամ յայտնած ճշմարիտ միտքը սկսեց աճել և այսօր արդէն այնքան է աճել և զարգացել, որ դառնում է անգլիական լօրդերի ժողովի, այդ պահպանողական հիմնարկութեան վիճաբանութեան նիւթ։

Ներկայումս բաւական աչքի է ընկնում Անգլիայում այն կուսակցութիւնը, որը պնդում է, թէ Հնդկաստանը, լինելով Անգլիայի գերիշխանութեան ներքոյ, այնու ամենայնիւ պէտք է ունենայ իր պարլամենտը, տեղական ներքին գործերի կառավարութեան համար։

Լօրդերի ժողովում, այս տարի հաւանականաբար այդ միտքը չի անցնի։ Առ այժմ, ինչպէս երևում է մեծամասնութեան տրամադրութիւնից, կը բաւականանան քչով։ Մտադրութիւն կայ հաստատել մի օրէնսդրական խորհուրդ, որը պէտք է աջակցի Հնդկաստանի փոխ-արքային։ Այդ խորհուրդը ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ ապագայ պարլամենտի սկիզբը։ Խորհրդին պէտք է մասնակցեն տեղացիներ ևս։ Կառավարութիւնը ուզում է խորհրդի տեղացի անդամներին ինքը նշանակել։ Դրա դէմ են շատերը։ Թէ ինչպէս կը լուծվի հարցի այդ հետաքրքրական կէտը, այդ մօտիկ ապագայում կերևայ. այսքան միայն հաստատ է, որ նոյն իսկ մօտիկ ապագայում կաջողվի հաստատել այն օրէնքը, որով խորհրդի անդամները կը լինեն ընտրովի, և ոչ թէ կառավարութեան կողմից նշանակված։ Մտադրութիւն կայ հէնց այժմեանից թոյլ տալ, որ զանազան հիմնարկութիւններն իրանց կողմից կանդիդատներ ուղարկեն, իսկ կառավարութեանը վերապահվի իրաւունք՝ այդ կանդիդատներից սրան կամ նրան նշանակելու։

Դա կրկնում ենք, պարլամենտական, ընտրողական սկզբունքի այբուբենն է, և մենք համոզված ենք, որ շատ տարի չի անցնի և միտքն այնքան կը հասունանայ, որ Հնդկաստանում պարլամենտ ունենալու խնդիրը, որը այժմ թմրած ուղեղների ժպիտն է շարժում, կը հասունանայ, կիրագործվի և սովորական երևոյթների շարքը կանցնի։

ԲԻՍՄԱՐԿԻ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ

—

Վերջապէս,—ահա այն բառը, որը անկասկած արտասանեցին միլիօնաւոր մարդիկ, կարդալով Բերլինից եկած հետևեալ հեռագիրը. «Իշխան Բիսմարկ հրաժարվեց իր բոլոր պաշտօններից»։

Սա մի դարագլուխ է անկասկած եւրոպական քաղաքականութեան համար, որի ղեկը երկար տարիներից ի վեր իր ձեռքն առած՝ «երկաթէ մարդը» այս և այն կողմն էր պտտեցնում միլիօնաւոր մարդկանց բաղդի և անբաղդութեան հարցը։

Ամբողջ Գերմանիայի հետ այսօր ամբողջ Եւրոպան էլ ազատ շունչ պիտի քաշի, որ վերջապէս այն մարդը, որ իրան անսխալական և ամենազօրեղ էր համարում, վերջ ի վերջոյ տեղ տուեց հակառակորդներին, խոստովանեց, որ իր դարն անցաւ, և մի քանի ամիսների տատանումներից յետոյ՝ յետ քաշվեց քաղաքական ասպարէզից։

Բիսմարկ շատ բաներ է արել, շատ մեծ գործեր է կատարել, բայց դրանք բոլորն էլ արդէն պատմութեան սեփականութիւն են դարձել։ Իր գործունէութեան վերջին շրջանում, իր «արիւնի» քաղաքականութեամբ, այդ մարդը ճնշում էր այն բոլոր տարրերը, որոնք բողոքում էին իր վտանգաւոր քաղականութեան դէմ, և այդ պատճառով նրա ասպարիզից հեռանալը՝ հաւասար է յեղափոխութեան քաղաքական գործերում։

Մենք հաւատում ենք, որ այդ քաղաքական յեղափոխութիւնը բարօրութեան դար կը բանայ ամբողջ Եւրոպայի համար, վերջ տալով «Թնդանօթի և արիւնի» քաղաքականութեան, և համերաշխութիւն գցելով բոլոր ազգերի մէջ.... Այդ պատճառով դժբաղդութիւն կարելի է համարել, եթէ Բիսմարկ նորից պաշտօնի հրաւիրվի, եթէ գերմանական կառավարչական բարձր շրջանները նորից խոնարհվեն նրա առջև։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Չեխերը կազմել են մի մասնաժողով, որի պարտաւորութիւնը պիտի լինի վիճակագրական տեղեկութիւններ հաւաքել, թէ քանի անգամ են արգելվել չեխական ժողովները և թէ քանի չեխական լրագիրներ խափանված են եղել։ Այժմ տեղեկութիւնները հաւաքելով, ուզում են բողոքել այդ տեսակ կարգադրութիւնների դէմ՝ կառավարչական բարձր շրջաններում։

—Վիլհելմ կայսրը դիմելով Հռօմի պապին՝ առաջարկել է նրան պատգամաւորներ ուղարկել իր կողմից Բերլինի բանւորական կօֆերէնցիա։

—Վիէննայի կիսապաշտօնական լրագիրները, նոյն իսկ դրանցից այնպիսիները, որոնք շատ մօտ են կառավարչական ամենաբարձր շրջաններին, իբրև հաստատ լուր, հաղորդում են, որ իշխան Բիսմարկի հրաժարվելու խնդիրը վճռված պէտք է համարել, որովհետև շատ մեծ տարաձայնութիւն է ծագել Վիլհելմ կայսրի և Բիսմարկի մէջ՝ հիմնական հարցերի վերաբերմամբ։

—Արտասահմանեան մի քանի լրագիրներ այն միտքն են յայտնում, որ Տիսայի հրաժարականը չէ կարող փոփոխութիւն առաջ բերել երկրի քաղաքական տրամադրութեան մէջ։

—Լրագիրները հետևեալ թւանշաններն են հաղորդում գերմանական բէյխստագի համար կա-

---

մեալ ֆիլօկսերայի բնական ճանապարհով վարակումից, իսկ ներկայումս անվտանգ է հիւսիսում յայտնված սարսափից։

Երևանեան նահանգը համարվում է ամենահարուստ գինեգործական կենտրոններից մէկը։ Եւ որպէս զի այդ բնական հարստութիւնը չը կորցնենք, հարկաւոր է ամեն միջոց ձեռք առնել, որ նա չը սպառվի և չամբողջացնի իրանով հազարաւոր գիւղացի ընտանիքներ, որոնց գլխաւոր ապրուստը վազապահութիւնը, խաղողապահութիւնը ու գինեգործութիւնն է։

Այժմ բնականաբար մի հարց է առաջ գալիս. «Չէ որ եթէ Երևանի նահանգը, որը սարերով է բաժանված ֆիլօկսէրայով վարակված խաղողի տեղերից, կարող է ազատվել՝—ևս առաւել ազատ կարող էր լինել Եւրոպան, Ղրիմը, Սուխումը և վերջապէս Քութայիսի նահանգը, որոնք բաժանված են ֆիլօկսերայի հայրենիքից—Ամերիկայից—առաջինը մեծ ովկիանոսով, իսկ վերջինները նոյնպէս սարերով և այլ անբարեյաջող պայմաններով։ Սրա պատասխանը շատ պարզ է և նոյնը, ինչ որ վերև յիշեցինք. Ամերիկայից այդ հիւանդութիւնը հասել է Եւրոպա և մեր երկիրները պատահաբար, անզգուշաբար, վազերի և վազի մատերի հետ, որոնք բերվել են Եւրոպա մի քանի հիւանդութիւնների առաջն առնելու, գլխաւորապէս «չօրի» դէմ, որը մի ժամանակ սաստիկ տարածված էր Եւրոպայում, և այժմ տարածված է մեր երկիրներում։ Ամերիկական մի քանի վազի տեսակները չեն փչանում «չօրից». «չօրը» նրանց չէ կպչում. եւրօպացիք չիմանալով «չօրը» ոչնչացնելու հասարակ և այժմ տարածված միջոցը, Ամերիկայից վազեր բերին Եւրոպա, տնկեցին, որով մի քանի տարի ապահովված էին համարում իրանց վազի հիւանդութիւնից։ Բայց ազատվելով «չօրից» ընկան մի ուրիշ, աւելի սարսափելի հիւանդութեան ձեռքը, այն է ֆիլօկսերայի, որը վազի հետ տեղափոխվել էր Եւրօպա։ Ֆիլօկսերան Ամերիկայում վաղուց յայտնի էր, բայց նա այնտեղի վազերին վնաս չէր տալիս, ապրում էր տերևների վրա, բայց երբ բերին Եւրոպա, նա թողեց իր բնակատեղին—տերևները և կպաւ եւրօպական վազի նուրբ արմատներին, և այդպիսով յայտնի եղաւ իբր աւերիչ մի միջատ։ Ինչ կերպով ֆիլօկսերան եկել է Եւրօպա, նոյն միջոցով էլ նա հասել է և Ղրիմ, Սուխում և Քութայիսի նահանգը և մինչև Զմիւռնիա, ինչպէս ցոյց են տալիս նոր ստացած տեղեկութիւնները։ Երևանի նահանգը ֆիլօկսերան կարող է հասնել միմիայն այդ տեսակ վազեր փոխադրվելով։ Կրկնում ենք, բաւական է մի հատ ձու տեղափոխված լինի այս կողմերը, որպէս զի հարիւրաւոր այգիներ մի քանի տարվայ մէջ փչանան։ Մեր Կովկասը դեռ հետազօտված չէ, թէ արդեօք որ տեղերում չը կայ այդ միջատը. յայտնի է առ այժմ որ վարակված է Քութայիսի նահանգի մի մասը, Սուխումի բաժինը, որտեղից վազեր տեղափոխելը պէտք է արգելվի և դադարեցնվի. եթէ այժմ Քութայիսի նահանգի մօտիկ տեղերում, Գօրու գաւառում, Կախեթում դեռ յայտնի չէ ֆիլօկսերայի գոյութիւնը, այդ դեռ չէ ապացուցանում, թէ այդ տեղերում ֆիլօկսերա չը կայ, պատճառ որ այդ տեղերը նոյնպէս հետազօտված չեն։ Մեր կարծիքով հարկաւոր է զգուշանալ և վերջացնել այդ տեղերից մատեր և պատուաստներ տեղափոխելը, ինչպէս սովորութիւն ունեն Շամախու, Գանձակի, Դերբենդի, Երևանի և Նախիջևանի կողմի գինեգործները։ Ֆիլօկսերա յաճախ կարելի է տանել ոչ միայն վազերի հետ. շատ անգամ պատահել է, որ արմատիքների հետ անզգուշաբար անց են կացրել և վարակել ահագին տարածութիւններ, որը արդէն անկարելի է եղել փրկել, որովհետև բժշկելու եղած միջոցները շատ թանգ են. մօտաւորապէս մի օրավար տեղի համար (десятина) պահանջվում է 4000—5000 րուբլի։ Եղած միջոցների մէջ նշանաւոր են, թէպէտ շատ թանգ, նաւթը և ծծմբային ածխածինը (сѣрнист. уг.) (որը ածում են վազի արմատի վրա), և վազերի ջրի տակ խորասուզելը (տերևթափից յետոյ մօտ 40 օր *)։

Ի՞նչ է մնում մեզ անելու, եթէ ոչ ընդունել կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան առաջարկութիւնը 1.—Եւրօպայից, Ղրիմից և այլ վարակված տեղերից, ինչպիսիներն են Սուխումի բաժինը և Քութայիսի նահանգը, այլ ևս չը բերել մեր կողմերը վազեր, պատուաստներ և զանազան արմատիք. 2.—Խիստ հետևել և հսկել, որ գաղտնի կերպով չանցկացնվեն վազեր և առհասարակ բոյսեր. 3.—Առանձին հոգատարութիւն դարձնել այն այգիների վրա, որտեղ Եւրօպայից և այլ վարակված տեղերից վազեր կամ բոյսեր են ստացված, իսկ այդ տեսակ այգիների մասին Գիւղատնտեսական ընկերութիւնը յատուկ խնդրում է, որ հաղորդեն, թէ՝ երբ և որ տեղերից, ինչ տեսակ վազեր են բերված և թէ արդեօք այդ այգիներում փոփոխութիւն չէ նկատվում, կամ եթէ ֆիլօկսերայի վարակման արտաքին նշանները (օրինակ, տերևների դեղնելը, կարճանալը և կենտրօն կազմելը) նկատվեն՝ իսկոյն իմաց տան տեղական գաւառապետին և Գիւղատնտեսական ընկերութեան, որ դրա դէմ իսկոյն միջոցներ ձեռք առնեն։ Եթէ հիւանդութիւնը դեռ նոր է սկսված և փոքր տարածութեան վրա է, առաջն առնելը այնքան դժուար չէ և տէրութիւնը յանձն է առնում։

Մեր կողմից սրբազան պարտականութիւն ենք դնում գիւղական ուսուցիչների և ժողովրդին մօտ կանգնած այլ մարդկանց վրա այս բոլորը տարածել իրանց շրջաններում, որովհետև խնդիրը վերաբերում է ժողովրդի անտեսական կեանքին և նրա, այսպէս ասած, օրվայ հացին։

Անուշ. Քալանթար

*) Հին-Նախիջևանի կողմերը մի սովորութիւն կայ. երբ խաղողը քաղում են և այգու մէջ, աշնանը, ամբողջ գործը վերջացնում, բաւական խոր փոսեր են փորում ամբողջ այգու երկայնութեամբ մի քանի տակ և ջրով լցնում. այդ համարվում է ամենալաւ միջոցներից մէկը ֆիլօկսերայի դէմ ջրաշատ տեղերում։

տարված ընտրութիւնների մասին. վերջնականապէս ընտրված են՝ 75 պահպանողականներ և հակասեմիտականներ, 20 ազատ-պահպանողականներ, 42 ազգային-ազատամիտներ, 107 կղերականներ (կենտրօն), 69 ազատ-մտածողներ (առաջադիմականներ), 35 սօցիալիստներ, 10 դեմօկրատներ, 16 լեհացիք, 10 էլզասցիք, 12 վէլֆեր և 1 դանիացի:

—Մայրաքաղաքի լրագիրներում կարդում ենք հետևեալ հեռագիրը. «Գերմանական սօցիալիստների մի մասը դիտաւորութիւն ունի միանալ Վիլհելմ կայսրի հրատարակած սոտեսական պրօգրամի հետ»:

—Առաջադիմականները գերմանական րեյխստագում դիտաւորութիւն ունեն պահանջել ընդհանուր զինաթափելը:

—Եթէ իշխան Բիսմարկ շարունակէ պնդել իր հրաժարականի վրա, նրա յաջորդ կանցլերական պաշտօնում կը նշանակվի Բէտտիխէր:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այժմ մենք ունենք Թիֆլիսում երկու կէս-խմբագիրներ՝ մեկը տէկէն Ալէնկօ է, որը հրատարակում և խմբագրում է «Кавказскія Объявленія» բազմաբովանդակ յայտարարութիւնների թերթը, իսկ միւսը՝ իշխանուհի Թումանեանց (հայուհի), որը խմբագրում է վրաց «Ջէջիլի» մանկավարժական ամսագիրը և ստորագրվում է «Թումանիշվիլի» անունով: Երևի եթէ օրիորդ իշխանուհի Թումանեանց մի օր մտածէր հրատարակել Թուրքերէն ամսագիր, նա այն ժամանակ կը ստորագրվէր «Թուման-Օղլի» անունով:

* * *

Գերմանիայի Ախէն քաղաքում հրատարակվող «Zeitungs-Museum» լրագրում կարդում ենք հետևեալ սրամտութիւնը մամուլի մասին: Մամուլի ներկայացուցիչների մի ճաշկերոյթի ժամանակ մի հրապարակագրող հետևեալ առենաբանութիւնն է արել մամուլի մասին. «Պարոններ. մամուլը նոյն դերն է խաղում հասարակական կեանքում, ինչ դեր որ խաղում է զ ո ք ա ն չ ը ընտանիքում. ամենքը երկիւղ են կրում նրանից, բայց ոչ ոք չէ սիրում նրան: Մինչև որ մամուլը ամեն բան գովաբանում է,—ամենքը նրան յարգում են. բայց հէնց որ նա սկսում է այս կամ այն բան պախարակել,—անմիջապէս իրարից բաժան-բաժան եղած բոլոր կուսակցութիւնների ներկայացուցիչները միմեանց հետ միանում են և բացականչում՝ «սատանան տանի զոքանչին....»:

Լրագիրը իր կողմից աւելացնում է. «Ի հարկէ, ամեն համեմատութիւն ունի իր պակասաւոր կողմը և չէ կարելի բացարձակապէս ասել, թէ ոչ [illegible]

* * *

[illegible] (Beitrage zur etymologischen Erläuterung der Armenischen Sprache,—von Dr. Sophus Bugge). [illegible]

* * *

[illegible] (кельтскій: keltisch) [illegible]

* * *

[illegible] Тифлисъ, близъ баней тифлисскихъ живетъ горійскій человѣкъ, который играетъ на дудкѣ. Съ передачей Василію Размадзе.

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՄՕՍԿՎԱ, 6 մարտի: Երդուեալ հաւատարմատարների խորհուրդը վճռեց, փոխել բոլոր նախկին կանոնները՝ երդուեալ հաւատարմատարների օգնականների վերաբերմամբ. Թոյլ տալ որ սրանից յետոյ հաւատարմատարները միմիայն մի-մի օգնական ունենան, և մէկից աւելի ունենալ կարելի է միայն խորհրդի առանձին թոյլտուութեամբ. օգնականները գործեր կարող են վերցնել միմիայն իրանց պատրօններից և ոչ կլիենտներից. օգնականի պաշտօն տալ կարելի է միայն այն ժամանակ, երբ դատաստանատեղից կը ներկայացնվի վկայական՝ գործեր վերցնելու իրաւունքի մասին. վկայականները պէտք է ներկայացվեն մինչև մայիսի 15-ը, ապա թէ ոչ օգնականները չեն հաշւի այդ պաշտօնի մէջ:

ՉԱՐՋՈՒՑ, 6 մարտի: «Կուդրին և ընկ.» նորերս շինած բամբակ-մաքրող գործարանը այրվեց. հրդեհի ժամանակ այրվեց 1800 պուդ բամբակ:

ՊԱՐԻԶ, 6 մարտի: Նոր մինիստրութիւնը կազմված է.—նախագահը կը լինի զինուորական մինիստր Ֆրէյսինէ, ներքին գործերի մինիստր—Կօնստան, արդարադատութեան—Ֆալիէր, արտաքին գործերի—Րիբօ, ֆինանսների—Րուվիէ, ծովային—Բարբէ, ժողովրդական լուսաւորութեան—Բուրժուա, երկրագործութեան Դևէլ, առևտրի—Ժիւլ Րօշ, և հասարակաց աշխատանքների—Իւգօ. մինիստրական գրութեան մէջ ասված է, որ կառավարութիւնը ի նկատի ունի ղեկավարվելու հանրապետական մեծամասնութեան հայեացքներով, և դրա հետ միասին կաշխատի համապատասխանել ընդհանուր շահերին:

ԲԵՐԼԻՆ, 6 մարտի: Բանւորական հարցի վերաբերեալ կօնֆերէնցիայում ընտրված են երեք յանձնաժողովներ՝ գործարաններում բանելու հարցի համար, կիրակի օրերը աշխատելու հարցի և կանանց, երեխաների և պատանիների բանելու հարցի համար: Գօրտմունդում երէկ տեղի ունեցաւ հանքագործարանական բանւորների ժողովը, որի ժամանակ Շրեդեր բանւորը պատգամաւոր է ընտրված՝ ներկայ լինելու միջազգային կօնգրէսին, որը կայանալու է մայիսին Բրիւսելում: Ժողովը փակվեց պօլիցիայի ձեռքով: Իշխան Բիսմարկի հրաժարականի ընդունելը լրագիրները վճռված կամ վճռվելու մօտ գործ են համարում: Կոմս Հերբերտ Բիսմարկի հրաժարականը, ինչպէս հաւատացնում է «Berliner Tagblatt», մերժված է:

ՑԷՏԻՆԻԷ, 6 մարտի: Իշխանուհի Զօրկա Կարագէօրգիեւիչ անցեալ կիրակի երրորդ որդի ծնեց, և հիւանդանալով, այս գիշեր վախճանվեց:

ՊԷՇՏ, 6 մարտի: Նոր մինիստրութիւնը այսօր եկաւ սէյմը: Սապարի յայտնեց, որ մինիստրութիւնը կը հետևի խաղաղ քաղաքականութեան և Գերմանիայի ու Իտալիայի հետ ունեցած դաշնագիրներին: Իրանի և Ապանի յայտնեցին, որ նախկին դիմադրական դերը կը պահպանեն:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 6 մարտի: Պետական խորհրդի մէջ սկսեց քննվել զէմստվօների հիմնարկութիւնները կերպարանափոխելու նախագիծը. պետական խորհրդում կազմված է մի առանձինատեան, որը պէտք է վերաքննի այն խնդիրքները, որոնք տրվում են Բարձրագոյն անունով, կառավարող սենատի վճիռների դէմ բողոքելու վերաբերմամբ:

ԲԵՐԼԻՆ, 6 մարտի: Իշխան Բիսմարկ բոլոր պաշտօններից հրաժարական տուեց. պատճառները դեռ չեն պարզված: Մի քանի լրագիրներ դեռ յոյս ունեն, որ իշխանը կը համաձայնի գէթ կանցլերի պաշտօնում մնալ. միւսները այդ հրաժարականը անդարձ կերպով վճռական են համարում:

ՎԻԵՆՆԱ, 6 մարտի: Քաղաքական շրջանները գանվում են իշխան Բիսմարկի հրաժարականի ազդեցութեան ներքոյ. ընդհանուր կարծիքն այն է, որ այդ հրաժարականը քաղաքականութեան մէջ նշանաւոր փոփոխութիւններ կառաջացնի. սլավօնական պատգամաւորները յոյս ունեն, որ այդ հրաժարականը բարերար ներգործութիւն կունենայ աւստրիական սլավօնների ապագայ վիճակի վրա:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 7 մարտի: Պետական կօնտրօլը հարց զարթեցրեց չինօվնիկներին աւելի բարձր պաշտօններ տալու ժամանակ ռոճկից մէկ մասը հանելու վերաբերեալ կանօնների փոփոխութեան մասին:

ԲԵՐԼԻՆ, 7 մարտի: Կայսրի կողմից իշխան Բիսմարկի հրաժարական ընդունելու լուրերը յամառութեամբ շարունակվում են տարածվել, բայց պաշտօնապէս դեռ ևս ոչինչ յայտնի չէ:—Երէկ Բիսմարկ իր որդու հետ ներկայ էր բանւորական հարցին վերաբերեալ կօնֆերէնցիայում.—Կայսրը երէկ ունկնդրութեան ընդունեց կօնֆերէնցիայի անդամներին և երեկոյեան ի պատիւ նրանց ճաշ տրվեց պալատում. ճաշի ժամանակ կայսրի աջ կողմը նստած էր ֆրանսիական ներկայացուցիչ Ժիւլ-Սիմօն: Կայսրը ուրախ էր, որովհետև կօնֆէրէնցիան բարեյաջող սկզբնաւորութիւն ունի:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱ.

Մարտի 6-ին

Լօնդօնի վրա 10 ֆունտ արժէ. . .	91 ր.	85	կ.
Բերլինի վրա 100 մարկ — . . .	44 »	90	»
Փարիզի վրա 100 ֆրանկ — . . .	36 »	25	»
Ոսկի — — արժէ . .	7 »	37	»
Մաքսային կուպօններ — . . .	147 »	25	»
Արծաթ — — — . . .	1 »	8	»
Բօրսային դիսկօնտներ — . . .	$5^1/_2$ և	7%	»
Պետ. բանկի 5% տոմս 1-ին շրջանի.	88 »	87	»
— — — — 2-րդ —	100 »	—	»
— — — — 3-րդ —	99 »	87	»
— — — — 4-րդ —	99 »	87	»
— — — — 5-րդ —	99 »	87	»
— — — — 6-րդ —	99 »	87	»
6% ոսկեայ ռէնտա	163 »	50	»
4% ոսկեայ փոխառութիւն	138 »	—	»
Արևելեան 5% փոխառ. 1-ին շրջ.	100 »	37	»
— — — 2-րդ —	100 »	62	»
— — — 3-րդ —	100 »	50	»
Ներքին 5% առաջին փոխառութ.	236 »	—	»
— — երկրորդ —	219 »	50	»
— — երրորդ ազն. կալ. բ.	217 »	50	»
Պետական. երկաթուղային ռէնտա .	100 »	25	»
$5^1/_2$% ռէնտա	103 »	25	»
4% ներքին փոխառութիւն	86 »	50	»
5% գրաւ. թղթ. ազն. կալ. բանկի	99 »	87	»
4% վկայակ. գիւղ. հող. բանկի. .	119 »	25	»
$4^1/_2$% գրաւական թղթեր կալուած. փոխ. կրեդիտ. ընկեր. մետալ. .	143 »	75	»
— — — թղթադ.	94 »	50	»
Պետերբուրգի քաղաքային կրեդիտ. ընկերութեան օբլիգացիաները. .	96 »	25	»
Մօսկվայի քաղաք. օբլիգացիաներ .	94 »	75	»
Օդէսայի — — .	96 »	—	»
Թիֆլիսի — — .	— »	—	»
Գրաւ. թղթ. Թիֆլիսի կալ. բանկի.	— »	—	»
— — Քութայիսի — — ,	— »	—	»

Ս. Պետերբուրգի բօրսայի տրամադրութիւնը հանդարտ է:

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՊԱՀԵՍՏ

Գ. ԱԴԵԼԽԱՆՕՎԻ ԵՒ ԸՆԿ.

ԳՈՐԾԱՐԱՆԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԻ

Երևանեան հրապարակի և Միջին-փողոցի անկիւնում, գեներալ Տէր-Ասատուրօվի նախկին տանը:

ՊԱՏՐԱՍՏ ԿՕՇԻԿՆԵՐ տղամարդկանց և կանանց համար, ամենատր ձևերի, Ջուխտ-ջուխտ ծախվում են գործարանական գներով:

ԿԱՇՈՒԵՂԷՆ ԱՊՐԱՆՔ. խրօմ սպիտակ և սև, ամեն տեսակի կօնիոն, օպօյկա, սաֆիան, շագրէն, խրօմի վիտոժկա, պօլուվալ, պօդօշվա, սէղէնի և սիրօմյատնի սարված կաշիները:

ՔԵՇԱՅԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ. ամեն տեսակի քէչաներ և լեզգու ճափնջիներ:

Գլխաւոր ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ գտնվում է կաշու գործարանին կից, Թիֆլիսում, Երևանեան շօսէի վրա, սեփական տանը:

1—10 (Հ.)

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԻՄԵՐԷԹԻ ՀԱՅՈՑ ՎԻՃԱԿԱՅԻՆ ԿՕՆՍԻՍՏՕՐԻԱՅԻ տանի մէջ նշանակված է աճուրդ այս մարտի 9-ին, առանց կրկնաճուրդի, կապալով տալու համար էջմիածնապատկան Բաղավլեանցի երկու կրպակները:

Անդամ կօնսիստօրիայի՝ Ներսէս աւագ քահանայ Աբովեանց

2—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ սրանով յայտնում է ընդհանուր գիտութեան, որ այսօրվանից ընդունում է անձամբ և միջնորդների ձեռքով ներկայացրած գրաւոր և կամ բերանացի խնդիրքներ՝ թէ բնակարանների, թէ խոհանոցների, թէ արհեստաւորական ու արդիւնագործական հիմնարկութիւնների ԾԽՆԵԼՈՅԶՆԵՐ մաքրելու մասին, որ կատարելու է վարչութեան մէջ ծառայող ծխնելոյզ-մաքրող վարպետների միջոցով, վերցնելով իւրաքանչիւր վառարանից 10 կոպէկ: Դիմողները պէտք է ճշգութեամբ հաղորդեն իրանց հասցէն և նմանապէս վառարանների թիւը, որոնք պէտք է մաքրվեն: Մի և նոյն ժամանակ կատարվում է վճարումն, վառարանների թւին համեմատ:

2—3

LE CAUCASE ILLUSTRÉ

RÉDACTEUR EN CHEF: J. MOURIER

IMPRIMERIE MARTIROSSIANTZ—TIFLIS

Prix de l'abonnement: Tiflis, un an: 10 roubles; Russie et Caucase: 12 r.; Union Postale: 14 r

---

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Հիւանդներին ընդունում են ամեն օր

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

ԲՈՒԴԿՕՎՍԿԻ—10—11 ժ. ներքին, երեխայոց և կանանց ց.

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ ԽՍԱՀԱԿԵԱՆՑ—$11^1/_4$—12 ժ. կանանց և երեխայոց ց.

ԲԵՆԿԼԵՎՍԿԻ—11—12 ժ. ականջի, կոկորդի, քթի ց. և սիֆիլիսի (վիրաբուժ. և ատամնացաւի

ԱՐՏԵՄԻԵՎ—12—1 ժ. երեքշաբթի, ուրբաթ և կիւրակի, կանանց ց.

ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆՑ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց ց. բացի կիւրակի:

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

ԴԱԴՕՄՍԿԻ—$5^1/_2$—7 ժ. կաշուի ցաւերի և սիֆիլիսի.

ՓՈՒՂԻՆԵԱՆ—$5^1/_2$—$6^1/_2$ ժ. ներքին, երեխայոց և ջղային ց. (էլեկտրօտերապիա):

ԲԵՆԿԼԵՎՍԿԻ—7—8 ժամ.

Հիւանդանոցումն են մանկաբարձուհիք՝ Երևանցեան և Արտազեան:

Վճար—50 կ.: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) համար փոխադարձ համաձայնութեամբ:

Հիւանդանոցի փոխ-վերատեսուչ ԲՈՒԴԿՕՎՍԿԻ

Дозволено цензурою, Тифлисъ 7 Марта 1890 г. Типографія Канцеляріи Главнонач. Гражд. час. на Кавк., Лорисъ-Меликовск. ул. д. каз.